

Kronika

2020 m. rugsėjo 24–25 d. Lietuvių lyginamosios literatūros asociacija ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas surengė tarptautinę mokslinę konferenciją „Literatūrinis skonių žemėlapis: nuo skonio kultūros iki skonio industrijos“. Dėl sudėtingos pandeminės situacijos dauguma pranešėjų iš užsienio negalėjo atvykti, todėl konferencija vyko mišriu būdu: vieni prelegentai jungėsi nuotoliniu būdu, kiti pranešimus skaitė gyvai instituto salėje.

Kaip rodo konferencijos pavadinimas, jos tematika apėmė įvairiausių epochų, tautų, žanrų kūrinius ir kultūrinius poslinkius bei reiškinius. Pradžios žodį tarusi konferencijos organizacinio komiteto pirmininkė Laura Laurušaitė pastebėjo, kad įvairios skonio implikacijos ir skonio kultūra domina skirtingų sričių mokslininkus (filosofus, istorikus, etnologus, lingvistus, psichologus, kultūros bei socialinius antropologus ir kt.), o pastaraisiais metais juntamas išskirtinis dėmesys šiam tyrimų laukui, atveriančiam visiškai naujas plotmes. Plenarinį pranešimą „Nemalonus mirties prieskonis: pramoninės gyvulininkystės iššūkis literatūrai“ skaitė Anne Simon (Meno ir kalbos mokslinių tyrimų centras, CNRS/EHESS, Paryžius). Kiti pranešimai buvo suskirstyti į keturias pagrindines sekcijas: „Skonio istorija įvairiose kultūrose ir (kintantis) skonio kanonas“, „Socialiniai skonio aspektai literatūroje, skonio kaip socialinio identiteto reprezentacija“, „Skonis ir tapatybė“ bei „Skonis įvairiuose kontekstuose, skonio tarpdiscipliškumas“.

Du konferencijos pranešimai buvo susiję su LDK literatūra ir kultūra. LLTI Senosios literatūros skyriaus mokslininkė Živilė Nedzinskaitė aptarė vieną iš LDK Baroko literatūros raiškos ypatybių – vadinamuosius *Ludi Camenales*. Kamenų (Mūzų) žaidimai – tai išradingos struktūros artificioziniai kūriniai (akrostichai, anagramos, chronostichai, palindromai, enigmos, figūrinė poezija

ir kiti panašaus pobūdžio tekstai), kuriuose galėjo pasireikšti kituose žanruose (epigrama, odė, elogijas ir pan.) neįprasminta kūrėjo išmonė. Neaptarti ar tik trumpai paminėti žymiausių to meto literatūros teoretikų darbuose, kaip tik jie leido kūrėjams nustebinti skaitytoją jungiant į vientisą audinį ir teorines žinias, ir erudiciją, ir talentą bei išmonę. Neišsenkantis tokių kūrinių lobynas yra 1695 m. jėzuitų retorikos studentų rankraštis iš Kražių. Keli jame esantys artificioziniai kūriniai ir buvo išsamiau analizuoti pranešime, pabrėžiant jų sąsajas su tam tikru (dažniausiai ypač rafinuotu) literatūriniu skoniu – ir epochos ženklų, ir viena iš literatūrinės išmonės galimybių.

Rankraščių temą tęsė Tomas Čelkis iš Vilniaus universiteto, skaitęs pranešimą „Puošnumo ir grožio raiška XVIII a. rankraštiniuose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėlapiuose“. Mokslininkas pažymėjo, kad to meto LDK rankraštiniuose žemėlapiuose (ir planuose) regimas kartografuotojų siekis kuo puošniau, gyviau ir skoningiau vaizduoti geografines erdves. Nors mokslininko aptariami brėžiniai buvo dokumentai ir turėjo juridinę galią, tačiau jų puošnumas leido kartografuotojui išskirti vaizduojamą erdvę iš kitų, teikė galimybę žemėlapiui lengviau priimti ir suprasti informaciją. XVIII a. kilmingųjų valdų žemėlapiai buvo didelių formatų, dažniausiai kabinti puošniuose kambariuose, su pasididžiavimu rodyti svečiams, todėl jie atliko dar ir šeimos ar giminės reprezentacinę funkciją.

Visa konferencijos programa:

<http://www.lilla.lt/lt/musu-veikla/konferencijos-ir-kongresai>

ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ

2020 m. spalio 14 d. Bažnytinio paveldo muziejuje (Šv. Mykolo g. 9, Vilnius) pristatytas teminis straipsnių rinkinys *Moderniųjų iniciatyvų ir tradicijos dialogas: surinkimininkų judėjimas Prūsijos Lietuvoje*, išleistas 2019 m. Lietuvių kalbos institute. Rinkinį sudarė ir parengė dr. Inga Strungytė-Liugienė.

Pristatyme, kuris iš tiesų prilygo mokslo seminarui, pranešimus skaitė straipsnių autoriai: habil. dr. Darius Petkūnas (Klaipėdos universitetas), dr. Mindaugas Šinkūnas (Lietuvių kalbos institutas), dr. Inga Strungytė-Liugienė (Lietuvių kalbos institutas) ir rinkinio recenzentė doc. dr. Vilma Zubaitienė (Vilniaus universitetas). Renginį moderavo prof. habil. dr. Dainora Pociūtė (Vilniaus universitetas).

Ir rinkinyje, ir renginyje visas dėmesys skirtas surinkimininkų judėjimui – savitam religiniam reiškiniui, Prūsijos Lietuvoje gyvavusiam daugiau negu

200 metų: nuo XVIII a. antros pusės iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos ir dar pirmaisiais sovietmečio dešimtmečiais. Šis judėjimas nebuvo inspiruotas nei Prūsijos valdžios, nei Evangelikų liuteronų bažnyčios, nei mokslo bendruomenės. Tai iš esmės pasauliečių iniciatyva palaikytas sąjūdis, kurio pagrindinė forma – namų pamaldos, gavusios *maldų surinkimų*, vėliau tiesiog *surinkimų* (vok. *Gebetsversammlungen*, *Versammlungen*) pavadinimą. Dainora Pociūtė judėjimą apibūdino kaip mažai pažintą mūsų kultūros istorijos dalį – jo chronologinės ribos ilgos ir ne visai aiškios, jis pats gana kontroversiškas, patyręs įvairių įtakų, bet svarbiausia, palikęs daug raštijos.

Inga Strungytė-Liugienė papasakojo apie prieš ketverius metus gimusią idėją suburti įvairių sričių mokslininkus, kurie įvairiais aspektais tirtų surinkimininkų judėjimą ir jų literatūrą. Pagrindiniai tos idėjos, virtusios projektu (jį rėmė LMT), vaisiai – 11 straipsnių, paskelbtų Lietuvoje ir Lenkijoje, ir 7 internetiniai leidiniai, nuo 2019 m. publikuojami LKI interneto svetainėje „Senieji raštai“. Dalis tyrimų paskelbta kiek anksčiau: 2018 m. *Senosios Lietuvos literatūros* 46-oje knygoje *Pietizmo idėjos ir surinkimininkų raštija Prūsijos Lietuvoje* (sudarė ir parengė dr. Žavinta Sidabraitė). Iš šio leidinio Strungytė-Liugienė išskyrė du Klaipėdos universiteto istoriko Dariaus Barasos straipsnius. Pirmajame „XIX a. religinio prabudimo judėjimai Europoje ir surinkimai Prūsijos Lietuvoje“ jis bandė paneigti Viliaus Gaigalaičio (1870–1945) nuomonę, kad surinkimininkų judėjimas buvęs lokalus reiškinys, neturėjęs sąsajų su XIX a. evangeliškuose kraštuose kilusiu Prabudusiųjų judėjimu. Barasa rado įvairių duomenų apie surinkimininkų ryšius su kitais neopietistiniais judėjimais. Strungytė-Liugienė pacitavo fragmentą apie veiklią pietistę, įvairiose Europos sostinėse gyvenusią baronienę Barbarą Julianę von Krüdener, kuri 1818 m. atvyko į Klaipėdą ir rengė privačias namų pamaldas žemesniojo socialinio sluoksnio žmonėms. Kitame straipsnyje „Maldininkai Prūsijos Lietuvoje: masiškumas, paplitimas ir įvaizdis XIX a. 3-iajame dešimtmetyje“, remdamasis 1823 m. Prūsijos konsistorijos ataskaita apie religines draugijas, veikusias Karaliaučiaus ir Gumbinės apygardose už Bažnyčios ribų, Barasa išryškino surinkimų paplitimą, jiems vadovavusius asmenis (sakytojus) ir oficialiosios Bažnyčios požiūrį. *Senosios Lietuvos literatūros* 46-oje knygoje publikuota ir pati ataskaita.

Strungytė-Liugienė pristatė rinkinio tematiką ir pagrindines problemas, kurias analizavo penkių straipsnių autoriai: Darius Petkūnas (pietizmo ištakos ir idėjos), Žavinta Sidabraitė (surinkimininkų literatūra žanrų požiūriu),

Inga Strungytė-Liugienė (surinkimininkų giesmynai ir jų kalba), Mindaugas Šinkūnas (religinių veikalų kalba) ir Justyna Prusinowska (istoriografinė surinkimininkų judėjimo Mozūrijoje apžvalga).

Darius Petkūnas grįžo prie surinkimų priešistorės – juos siejo su pietizmu, kurio šauklys buvo vokiečių liuteronų teologas Philippas Jakobas Speneris (1635–1705), veikale *Pia desideria* (1675) paskleidęs idėją ir apie neoficialias pamaldas. Jas matė kaip vieną iš Biblijos pažinimo ir tikėjimo stiprinimo būdų. Tačiau jo mokinys Augustas Hermannas Francke (1663–1727) šios idėjos greitai atsisakė ir visą dėmesį sutelkė į viešąsias edukacines priemones. Petkūnas atkreipė dėmesį į tai, kad Prūsijos Lietuvoje plito ne Spenerio, bet Francke's pietizmas. Šis paprastai vertinamas kaip praktinė krikščionybė (lot. *Praxis pietatis*), kaip gyvas, kasdienį gyvenimą siekiantis keisti tikėjimas. Surinkimai čia atsirado kiek vėliau – XVIII a. antroje pusėje. Juose melstasi, giedota, skaityta Biblija, bet labiau už ją mėgtos Johanno Arndto (liet. Jonas Orantas, 1555–1621) knygos, ypač XIX a., kai buvo išverstos į lietuvių kalbą. Petkūnas surinkimų atsiradimą vertino kaip reakciją į racionalizmą: mat veikiant Apšvietos idėjoms, norėta ir Bibliją pažinti vien protu, ieškoti joje racionalių sistemų ir logiškos teiginių visumos.

Inga Strungytė-Liugienė apžvelgė surinkimininkų giesmynų leidybą. Pirmieji giesmynų *Visokios naujos giesmės arba evangeliški psalmi* (1800) ir *Mažos giesmių knygelės* (1804) leidimai XIX a. pradžioje išėjo Karaliaučiuje, o nuo antrojo dešimtmečio jau susitelkė naujai įkurtose spaustuose provincijoje: Tilžėje Heinricho Posto ir Klaipėdoje Friedricho Wilhelmo Horcho. Giesmių vertimo ir parengimo spaudai darbų ėmėsi asmenys, dažniausiai įgiję tik pradinį išsilavinimą (jis Prūsijoje privalomas nuo 1718 m.). Žemesniojo visuomenės sluoksnio įsiliejimą į raštijos kūrėjų gretas Strungytė-Liugienė įvertino kaip kultūrinį ir socialinį akibrokštą, sulaukusį dvasininkijos reakcijos. Menkesnis išsilavinimas lėmė ir paprastesnę rašybą: nebeartojami diakritikai, rašoma taikant fonetinį principą, tekstuose atsiranda lengvo chaoso.

Mindaugas Šinkūnas, pasakodamas apie rašybos skirtumus surinkimininkų ir oficialiojoje bažnytinėje raštijoje, irgi pabrėžė, kad šalia tradicinės dvasininkų ir valdininkų ortografijos atsirado paprastesnė jos atmaina. Panaikinus spaustuvių veiklos suvaržymus, atpigus spaudai, daugėjo pasauliečių iniciatyva rengiamos literatūros, kurios adresatas – pamaldus ūkininkas, žvejys ar amatininkas. Tradicinė ortografija, kai detalai žymėtos fonetinės, prozodinės

ir kai kurios morfologinės ypatybės, buvo patogi vokiečiams dvasininkams, tačiau gimtakalbiams lietuviams tokio detalumo neberekėjo. Remdamasis LKI Senujų raštų duomenų bazėje saugomais šaltiniais ir programine analize, Šinkūnas diagramomis parodė kai kurių varijuojančių rašybos ypatybių kaitą.

Viena iš rinkinio recenzentų Vilma Zubaitienė surinkimininkų istorijos tyrimus apibūdino kaip įdomią tyrimų erdvę, kurioje rado ir ras vietas įvairių disciplinų tyrėjai: istorikai, teologai, literatūrologai, kalbininkai.

Šis teminis straipsnių rinkinys buvo sumanytas kaip modernių iniciatyvų ir tradicijos dialogą iškeliantis leidinys. Ir jame išspausdinti, ir renginyje paties autorių gyvai pristatyti tyrimai leidžia iš įvairių perspektyvų pažvelgti į reiškinį, turėjusį įtakos dvasiniam Prūsijos lietuvių gyvenimui. Vertinant 2018–2019 m. atliktų darbų visumą, matant kryptį platumą, galima įsivaizduoti ir tolesnius tyrimus, kurie parodys surinkimininkų vietą visuomenės raidos procesuose, įtaką socialiniam ir kultūriniam tapatumui, kultūrinei savasčiai ir atminčiai.

ONA ALEKNAVIČIENĖ

2020 m. lapkričio 5–6 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vyko mokslinė konferencija „Lietuviškojo Parnaso ūksmėje: XVI–XVIII a. Lietuvos poezija“ (XX Jurgio Lebedžio skaitymai). Konferencija buvo skirta Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus 425 gimimo metinėms. Ją organizavo LLTI Senosios literatūros skyrius, rengimo darbams vadovavo Ona Dilytė-Čiurinskienė. Renginys dėl pandemijos sąlygų vyko nuotoliniu būdu, tačiau tai nesumažino auditorijos, veikia net suteikė galimybę ją išplėsti.

Poezijos tematikai skirtoje konferencijoje kviesti pasisakyti ir naujausius savo tyrimų rezultatus pristatyti ne tik lietuvių literatūros, bet ir kultūros, istorijos, kalbos, filosofijos, dailės ir kiti tyrėjai, susiduriantys su įvairiausiomis lietuviškojo Parnaso apraiškomis. Tad pranešimai labai įdomiai papildė vienas kitą, konferencija turėjo gan ryškų tarpdisciplininį pobūdį.

Pranešimų santraukos buvo paskelbtos ir yra prieinamos LLTI interneto svetainėje:

[http://www.llti.lt/failai/Lebedzio%20XX_Senoji%20poezija_tezes%20\(1\).pdf](http://www.llti.lt/failai/Lebedzio%20XX_Senoji%20poezija_tezes%20(1).pdf).

Todėl tik trumpai pristatysime šio dviejų dienų renginio sesijų ir pranešimų temas.

Įžanginiame pranešime Živilė Nedzinskaitė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) aptarė Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus, kuriam ir buvo skirta konferencija, lietuviškuosius tyrimus, vertimus, kas jau padaryta, kas dar darytina. Po to pirmoji sesija buvo skirta kai kuriems ankstyviausios lietuviškosios poezijos XVI a. objektams: Mintautas Čiurinskas (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) aptarė humanistinių varžybų apraiškas Oršos pergalės (1514) poetų kūryboje, daugiausia dėmesio skirdamas Vilniuje tuo metu kūrusiems autoriams; Darius Antanavičius (Lietuvos istorijos institutas) apibūdino literatūros istorijoje minimos, bet dar pernelyg mažai žinomos poemos, Bazilijaus Hiacintijaus *Panegirikos* (1580 m.), istorinių ir literatūrinių šaltinių tyrimus; Stephen C. Rowell (Lietuvos istorijos institutas) kalbėjo apie bene ankstyviausius proginius pomirtinius kūrinius, skirtus lietuviui didikui, – Jonui iš Lietuvos kunigaikščių (po jo mirties Poznanėje 1538 m.). Sesijoje „Poezija ir vizualiosios maldingumo formos“ Gita Drungilienė (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka) pristatė eiliuotą kryžiaus formos maldą (karavaką), šią pamaldumo tradiciją, funkcionavusią ir Lietuvoje, figūrinei poezijai priskirtinos maldos vertimus į lietuvių kalbą; o Jolita Liškevičienė (Vilniaus dailės akademija) aptarė Skurbutėnų koplyčioje esantį paveikslą „Dieviškoji medžioklė“ („Venatio Sacra“), jame įrašytas Sarbievijaus epigramų citatas ir sakralinės poezijos įtaką šiam unikaliai tapybos darbui.

Tolesnė konferencijos atkarpa buvo skirta XVIII a. poezijai. Asta Vaškeliene (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) analizavo Sarbievijaus poetinės kūrybos recepcijos būdus XVIII a. Lietuvos lotyniškojoje proginėje literatūroje; XVIII a. poezijos, kurioje dominavo proginė kūryba, vieną segmentą analizavo ir Regina Jakubėnas (Vilniaus universitetas), kalbėjusi apie lenkiškus Vilniuje XVIII a. II pusėje publikuotus ir karališkųjų švenčių organizatoriams bei kitiems su jomis susijusiems adresatams skirtus kūrinius; Dalios Dilytės (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) pranešime buvo pristatomas Davido Brodskio ir Sergejaus Isajevo išverstų Kristijono Donelaičio *Metų* epinių formulių vertimo į rusų kalbą ypatumų tyrimas.

Pirmąją konferencijos dieną užbaigė Tomo Veteikio (Vilniaus universitetas) pranešimas ir vėlesnė diskusija su kolegomis Ona Dilyte-Čiurinskiene, Živilė Nedzinskaite, Asta Vaškeliene, Mintautu Čiurinsku bei kitais konferencijos dalyviais. Tokia forma pristatyta šiuo metu rengiama Baltijos šalių lotyniškosios ir graikiškosios poezijos antologija, jos tekstų atrankos ir kitos problemos.

Antroji konferencijos diena prasidėjo iš skirtingų mokslo sričių žvelgiančių, skirtingomis priegomis į tą patį objektą – Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus poeziją – tiriančių dviejų mokslininkų diskusija. Iš pradžių klausytojų dėmesiui buvo pateikti pranešimai, o paskui ir polemika tema „Maistas kaip valgis, poetinė metafora ar komunikacinis pranešimas XVII amžiaus LDK poezijoje“. Vienas iš diskutantų, Rimvydas Laužikas (Vilniaus universitetas), perskaitė pranešimą „M. K. Sarbievijaus tekstai kaip LDK gastronomijos istorijos šaltinis“, o Ona Dilytė-Čiurinskienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), atkreipusi dėmesį į pavojus, kylančius poetinį tekstą interpretuojant kaip patikimą istorijos šaltinį, – pranešimą „Kokias prasmes perneša „gastronominiai“ Sarbievijaus tekstai: intertekstinio dialogo svarba“.

Paskutinioji sesija buvo skirta poezijos ir politikos sąsajoms. Dariaus Kuolio (Vilniaus universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) pranešime nagrinėta po Liublino unijos iki pat valstybės žlugimo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės poezijoje reikšta savarankiškos Lietuvos politinės bendruomenės – Lietuvos Respublikos – idėja. Matas Grubliauskas (Lietuvos kultūros tyrimų institutas) pristatė lituanistikos tyrimuose dar visai nežinomą Vilniaus universiteto profesoriaus Kristupo Puciłowskio SJ (1650–1707) kūrybą, jo rašytiniame palikime (etikos paskaitų kurse ir pergalei prieš turkus prie Vienos skirtoje dramoje) išskirdamas siektinos visuomenės modelį, paremtą *fides* principu. Lina Balaišytė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas) skaitė pranešimą apie XVIII a. pabaigos politinę poeziją ir naujai atrandamo to laiko autoriaus Vincento Ignaco Marevičiaus veiklų patriotizmą – pristatė iš Trakų pavieto kilusio ir ilgą laiką Vilniuje gyvenusio autoriaus kūrybą reformų epochos metais: poeziją, politinės tematikos kūrinius bei progines dekoracijas. Konferenciją baigė Žavintos Sidabraitės (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) pranešimas, kuriame į lietuvių literatūros istorijoje žinomą Kristijono Gotlybo Milkaus poemą *Pilkainis* žvelgta mažai iki šiol apmąstytu aspektu – Naujųjų Prūsų (administracinio vieneto, suformuoto po Trečiojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo) kolonizavimo kontekste. Vienas iš daugelio keltų intriguojančių klausimų: kiek ir kaip Milkaus sprendimas rašyti istorinę poemą *Pilkainis* buvo susijęs su politiniais Prūsijos valstybės siekiais istoriškai pagrįsti naujų žemių pasisavinimą.

Kad konferencija pavyko, buvo naudinga, rodė ir gyva baigiamoji diskusija, ir vėlesni atšvaitai, pavyzdžiui, Sarbievijaus poezijos bičiulių Kražiuose parengta apžvalga:

<http://www.kraziai.lt/nuotoliniu-budu-vyko-moksline-konferencija-skirta-m-k-sarbievijui/>

Konferencijos programa: [http://www.liti.lt/failai/Lebedzio%20XX_Senoji%20poezija_programa%20\(1\)\(1\).pdf](http://www.liti.lt/failai/Lebedzio%20XX_Senoji%20poezija_programa%20(1)(1).pdf)

MINTAUTAS ČIURINSKAS

2020 m. gruodžio 3–4 d. vyko nuotolinė mokslinė konferencija „Rašytojų įamžinimas Lietuvoje“. Konferenciją organizavo Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas kartu su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka.

Konferencijoje analizuoti rašytojų memorializacijos Lietuvoje aspektai, apimantys įvairius konkretaus meto literatūrinius, kultūrinius, socialinius ir politinius procesus. Pranešimuose tirti literatūrinio kanono konstravimo, rašytojo kūrybos interpretacijos reguliavimo, rašytojo asmens komunikacinių strategijų, kolektyvinio atminimo formavimo, tautokūros, politinio režimo įtvirtinimo, viešosios erdvės užvaldymo klausimai.

Įvadinėje sesijoje skaityti du plenariniai pranešimai. Klaipėdos universiteto istorikas Vasilijus Safronovas pranešime „Tauta prisimena rašytoją: apie praktikos gimimą ir raidą vokiškajame kontekste“, remdamasis Johanno Wolfgango von Goethe's ir kitų romantizmo literatūros atstovų memorializacijos pavyzdžiais, aptarė rašytojų įamžinimo praktikų gimimą ir plėtotę vokiečių kultūroje. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslininkė Viktorija Šeina pranešime „Rašytojų įamžinimas kaip kanonizacinė praktika moderniojoje Lietuvoje“, remdamasi Adomo Mickevičiaus memorializacijos pavyzdžiu, analizavo lietuvių visuomenės reakciją į rašytojų įamžinimo iniciatyvas tarpukario Vilniuje. Pranešėja išskyrė lenkiškąjį ir lietuviškąjį Mickevičiaus atminimo modelius. Pirmasis, anot pranešėjos, rėmėsi dar XIX a. antroje pusėje susiformavusiu lenkų tautos pranašo mitu, grįstu poeto emigracijoje sukurtais tektais, o „lietuviškasis Mickevičius“ kūrėsi kaip to mito antitezė ir rėmėsi Vilniaus ir Kauno laikotarpio, t. y. poeto kūriniais viduramžių LDK motyvais. Būtent „lietuviškąjį Mickevičių“ prieškario Vilniaus viešojoje erdvėje siekė įamžinti tuo metu svarbiausias poeto kūrybos tyrėjas bei propaguotojas Mykolas Biržiška, tačiau jo sumanymas liko nerealizuotas, mat ano meto lietuvių visuomenė nesutarė dėl lenkakalbio poeto priskyrimo / reikšmės lietuvių kultūrai.

Pirmojoje sesijoje buvo perskaityti keturi pranešimai, du iš jų skirti senosios literatūros atstovų įamžinimo problemoms. Živilė Nedzinskaitė (LLTI) pranešime „LDK literatų įamžinimas: pamiršti vakar, bet ar atpažįstami šiandien?“ buvo skirtas nelietuviškos LDK literatūros kūrėjų memorializacijos problemai. Prelegentė analizavo, kada ir kaip buvo pradėta įamžinti lotynų ar senąja lenkų kalbomis rašiusius LDK literatus, koks jų įpaminklinimas tapo įprastas nepriklausomoje Lietuvoje paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais; taip pat kėlė klausimą, ar paminklai LDK literatūros kūrėjams kaip nors prisideda prie Lietuvos literatūros kanono formavimo ir kaitos, kitakalbės literatūros žinojimo ir supratimo. Žavintos Sidabraitės (LLTI) pranešimas „Prūsijos Lietuvos rašytojų asmenvardžių lietuvinimas: Kristijono Gotlybo Milkaus atvejis“ buvo skirtas nelietuviškų Prūsijos Lietuvos raštijos darbuotojų asmenvardžių pasisavinimo ir adaptavimo lietuvių kultūroje problemai. Pranešime pristatyta Kristijono Gotlybo Milkaus (vok. Christian Gottlieb Mielcke) asmenvardžio adaptavimo istorija, atkreiptas dėmesys į šiam atvejui, kaip ir apskritai visai adaptavimo praktikai, būdingą nenuoseklumą. Pranešimo pabaigoje konstatuota, kad nelietuviškų asmenvardžių adaptavimo problema neišspręsta iki šiol: adaptuotos, iš dalies adaptuotos ar originalios formos pasirinkimą lemia teksto autoriaus nuostatos, tad mūsų kultūroje vienu metu funkcionuoja po kelis to paties asmenvardžio rašymo variantus. Nida Gaidauskienė (LLTI, LKTI) pranešime „Rašytojų įamžinimo iniciatyvos lietuvių spaudoje (1904–1914)“ analizavo, kokia buvo inteligentijos „savos“ literatūros samprata 1904–1914 m., kokie faktoriai lėmė vienu literatūros istorijai priklausiusių figūrų įsitvirtinimą „elite“, o kitų – mažai reikšmingose pozicijose. Kelta prielaida, kad pačių rašytojų, pvz., Kazio Puidos, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Žemaitės, Vydūno gebėjimai viešintis teikė daugiau galimybių patekti į recenzentų akiratį, keltas pirmojo literatūros periodinio leidinio redaktorių Liudo Giros ir Juozo Gabrio-Paršaičio galios klausimas. Ramunės Bleizgienės (LLTI) pranešime „Pirmieji Žemaitės Raštai: kontekstas ir veikėjai“ buvo aptartos pirmųjų Žemaitės raštų pasirodymo aplinkybės ir pristatytas platus prie jų prisidėjusių asmenų tinklas. Išsamiau apsižvelgta ties vienos svarbiausių to meto kultūros, švietimo figūrų – Jono Jablonskio – įtaka ir vaidmeniu. Aptartas Vinco Kudirkos raštų leidimo klausimas, stabtelėta prie to meto kultūroje susidariusios Žemaitės ir Kudirkos priešpriešos, aiškintasi, kaip raštų leidybos memorializacijos būdas buvo susijęs su kitomis svarbiomis kanonizacijos praktikomis – bendrinės kalbos, kaip normos autoriteto,

įsitvirtinimu, Žemaitės vadovėlio *Rinkinėlio vaikams*, grožinių kūrybinių įtraukimu į lietuvių kalbos mokymo programas 1905–1914 m.

Antrosios sesijos pranešimuose aptarta rašytojų memorializacijos tema radijuje ir mokyklų programose. Birutė Avižiniene (LLTI) pranešime „Lietuvių rašytojai tarpukario radijuje“ pristatė, kaip Lietuvos valstybiniame radiofone vydytas lietuvių rašytojų įamžinimas. Remiantis LVCA saugomais Lietuvos radiofono archyviniais dokumentais (laidų tekstais, programų planais, jų formavimo principais), pateiktas tarpukario radijuje pristatytų rašytojų ir kultūros veikėjų sąrašas. Prelegentės nustatyta, kad šalia lietuvių literatūros klasikais laikomų autorių – Kristijono Donelaičio, Šatrijos Raganos, Juozo Tumo-Vaižganto – tarpukario radijo laidose dėmesio buvo skiriama ir mažiau žinomiems kūrėjams, pvz., Edmundui Steponaičiui ar Vytautui Bičiūnui. Vidos Repšienės (VU) pranešime „Vakarų kanono variantai tarpukario Lietuvos mokykloje“ buvo aptariami tarpukariu parengti Lietuvos moksleiviams ir studentams skirti visuotinės literatūros istorijos vadovėliai – instituciniu lygmeniu daugiausia svarstyti ir verifikuoti kanoninės literatūros recepcijos šaltiniai. Anot prelegentės, nepaisant to, jog visų šių leidinių tikslas iš esmės buvo tas pats, juose perteiktas autorių ir kūrybinių korpusų, skirtingi jo variantai, atspindi taikytą atranką, kurią formavo ne tik galiojusi lakoniška mokymo programa, bet stipriai veikė ir pačių vadovėlių autorių nuostatos bei pažiūros. Gitana Vanagaitė (LLTI, VDU) pranešime „Vaižgantas Lietuvos mokykloje“ apžvelgė Vaižganto kūrybos recepciją mokyklų programose: kada ir kokie Juozo Tumo-Vaižganto kūriniai buvo įtraukti į mokyklos programas, kaip keitėsi šio rašytojo kūrybos ir biografijos interpretacijos tarpukario, sovietmečio ir Nepriklausomos Lietuvos mokyklose. Daroma išvada, kad mokykla atliko Tumo-Vaižganto biografijos ir kūrybos atminties išsaugojimo, arba įamžinimo, funkciją, ir iš dalies, priklausomai nuo skirtingų politinių epochų ideologijos, vykdė ir jo kūrybos kanonizavimo procesą.

Gruodžio 4 dienos III ir IV sesijose buvo aptariami rašytojų memorializacijos klausimai išėivijoje ir šiuolaikinėje lietuvių kultūroje.

Silvijos Stankevičiūtės (LNMMB) pranešimo „1940-ųjų „saulės nešėjai“: atminties ar užmaršties vietas?“ tyrimo objektas – trijų literatų, „Stalino saulės“ nešėjų – Salomėjos Nėries, Petro Cvirkos ir Liudo Giros – vaizdiniai ir vertinimai ar vertinimų siūlymai bei jų sąsajos su istoriniais faktais, rašytojų biografijomis. Pranešime aptarti šių rašytojų portretų fragmentai, formuoti sovietmečio Lietuvoje ir darantys vienokį ar kitokį poveikį šiandien. Analizuo-

tas šių rašytojų ir politikos veikėjų atminimo įamžinimas muziejuose, kino filmuose ir teatro spektakliuose, jų vardų suteikimo gatvių, švietimo įstaigų, premijų pavadavimo, skulptūrų statymo praktikose. Žydronė Kolevinskiė (LLTI, VDU) pranešime „Lietuvos rašytojų įamžinimas diasporoje“ aptarė Lietuvos rašytojų memorializacijos problemas Jungtinėse Amerikos Valstijose. Prelegentė teigė, kad pagrindinė organizacija, kuri rūpinosi rašytojų įamžinimo klausimais išėivijoje – Lietuvių rašytojų draugija, šiais klausimais aktyviausiai veikė nuo 1951 iki 1958 m. Tuo metu Amerikoje buvo išleisti Vydūno, Vinco Krėvės, Vaižganto raštai, išspręsti Jurgio Savickio palikimo bei palaikų reikalai, pastatyti paminklai Vydūnui (Čikagoje), Vincui Krėvei (Pensilvanijoje), Juozui Kruminui (Vokietijoje). Pranešėja kėlė tolesnės memorializacinės veiklos užatlantėje galimybių klausimą. Ina Ėmužienė (LNMMB) pranešime „Rašytojų reprezentacija lietuvių diasporos radijo laidose“ analizavo Jungtinėse Amerikos Valstijose transliavusio „Margučio“ radijo programos literatūrinį „Pelkių žiburėlio“ segmentą, pristatė aptiktas rašytojų įamžinimo išraiškas. Solveiga Daugirdaitė (LLTI) pranešime „Žemaitė personažė“ analizavo Žemaitės reprezentaciją įvairaus žanro meno kūrinuose: pačios Žemaitės nebaigtoje autobiografijoje, Bitės Vilimaitės novelėse, jai pastatytose skulptūrose, taikomosios dailės darbuose (1 Lt banknotas). Plačiau apsisotata ties naujausiomis Žemaitės personažės gyvavimo formomis teatro scenoje: spektaklyje „Graži ir ta galinga“ (Klaipėdos jaunimo teatras), Sigitto Parulskio pjesės „Julija“ pastatyme Lietuvos nacionaliniame dramos teatre. Loreta Mačianskaitė (LLTI, VU) pranešime „Rašytojai-personažai postmoderniojoje lietuvių literatūroje“ įvardijo modelius, pagal kuriuos kanoninius lietuvių rašytojus ženklinantys personažai funkcionuoja lietuvių autorių postmodernistiniuose tekstuose. Šiuo aspektu, pasitelkus semiotinius tyrimo metodus, analizuota Sigitto Parulskio esė „Vakaras su ganytoju“ (1999), Gintaro Beresnevičiaus miniatiūros „Iš gyvenimo rašytojų Lietuvos“ (2004), Mariaus Ivaškevičiaus drama „Madagaskaras“ (2004), Kosto Ostrausko drama „Paskutinis kvartetas ir dr. Krištukas. Post mortem“ (2004), Herkaus Kunčiaus libretas „Kipras, Fiodoras ir kiti“ (2002) bei drama „Matas“ (2005).

Konferencija baigėsi diskusija, kurią moderavo Vasilijus Safronovas.

ŽAVINTA SIDABRAITĖ